

การรับแนวคิดพุทธศาสนาในงานประพันธ์ของคาร์ล แกร์เลอร์พ
โทมัส มันน์ และแฮร์มันน์ เฮสเซอร์¹

On the Reception of Buddhism in the Works of Karl Gjellerup,
Hermann Hess and Thomas Mann

พรสวรรค์ วัฒนางกูร²
Pornsarn Watanaguhn

บทคัดย่อ

นักเขียนเจ้าของรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม 3 ท่านคือ คาร์ล แกร์เลอร์พ (Karl Gjellerup ค.ศ.1917) โทมัส มันน์ (ค.ศ.1929) และแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ (ค.ศ.1946) ล้วนเป็นนักเขียนช่วงต้นของยุคสมัยใหม่ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเป็นนักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นหลายชิ้นที่สะท้อนแนวคิดจากอินเดีย รวมทั้งแนวคิดจากพุทธศาสนา อีกทั้งนักเขียนที่เอ่ยนามมาทั้งหมดนี้ยังได้รับอิทธิพลจากอินเดียและแนวคิดพุทธศาสนาไม่มากนักน้อย

นวนิยายของนักประพันธ์ชาวเดนมาร์ก คาร์ล แกร์เลอร์พ (1857-1919) เรื่อง “กามนิต-ผู้แสวงบุญ-นวนิยายตำนาน” (*Der Pilger Kamanita-Ein Legendenroman* ค.ศ.1906) และนวนิยายเรื่อง “สิทธารถะ” (*Siddharta*, ค.ศ.1922) ของแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็นนวนิยายที่ใช้พุทธศาสนาเป็นแกนเรื่องหลัก ในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ ตัวเอกของเรื่องคือ สิทธารถะและกามนิต ล้วนแสวงหา “ความจริง” โดยที่ “ความจริง” ของตัวเอกทั้งสองนั้นแตกต่างกัน ในเรื่อง “สิทธารถะ” เราได้พบแนวคิดและตัวละครในเรื่องซึ่งมีที่มาจากพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดพบว่า ส่วนประกอบเหล่านี้เป็นเพียงพุทธศาสนาแต่เปลือกนอกเท่านั้น เช่นเดียวกับที่พบว่า บทละครโศกนาฏกรรมเรื่อง “เฟาสต์” (Faust) ของเกอเธ่ “สวมเสื้อคลุม” ของคริสต์ศาสนา นอกจากนี้ หนทางแสวงหา “ความจริง” ของกามนิตในงานประพันธ์ของแกร์เลอร์พ ยังต่างจากหนทางแสวงหาความจริงของสิทธารถะ นั่นคือ กามนิตมิได้เดินทางค้นหาความจริงผ่านการแสวงหาตนเอง เช่น สิทธารถะ แต่กามนิตค้นพบ “ความจริง” โดยอาศัยความรักอันมั่นคงของเขามีสื่อวาลิสฐานผู้เป็นที่รัก ผู้ซึ่งช่วยให้กามนิตเห็นนิมิตภาพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่กามนิตได้พบและสนทนาด้วยก่อนที่จะจบชีวิตโดยไม่รู้เลยว่าได้พบกับองค์สมณโคดมแล้ว

ผลงานประพันธ์ของโทมัส มันน์นั้นแตกต่างจากผลงานของแกร์เลอร์พและเฮสเซอร์ตรงที่ล้วนเป็นงานประพันธ์ที่มีรากหยั่งลึกอย่างมั่นคงในขนบธรรมเนียมของวัฒนธรรมยุโรป ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา เนื่องจากในงานประพันธ์ของโทมัส มันน์ เราไม่พบส่วนประกอบใดๆ ที่เป็นพุทธโดยตรง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าพิศวงว่าในงานประพันธ์ประเภทเรื่องเล่า (Erzählung) หรือ โนวเลเลอ (Novelle หรือ นวนิยายขนาดสั้น) ของโทมัส มันน์หลายชิ้น เราได้พบแนวคิดพุทธศาสนาเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “การรู้เท่าทันปัจจุบัน” ซึ่งเป็นคุณสมบัติและอุปนิสัยของตัวเอก เช่นในเรื่อง “ความตายที่เวนิส” (*Der Tod in Venedig*) “ความรู้สึกลึกลับ” (*Enttäuschungen*) “ห้วงทุกข์” (*Schwere Stunde*) หรือ “รอวันตาย” (*Der Tod*)

¹ โครงการในแผนพัฒนาวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นบทความนำร่องของโครงการวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์เรื่องการรับพุทธศาสนาในงานประพันธ์ของ
แกร์เลอรุฟ เฮสเซอร์ และโทมัส มันน์ โดยผู้วิจัยใช้ตัวอย่างผลงานประพันธ์เรื่อง “กามนิต-ผู้จาริกแสวงบุญ” ของ
แกร์เลอรุฟ “สิทธารถะ” ของเฮสเซอร์ และผลงานโนเวลเลอบางเรื่องของโทมัส มันน์

คำถามหลักของงานวิจัย คือ

การรับพุทธศาสนาในงานประพันธ์ของเฮสเซอร์ แกร์เลอรุฟ และโทมัส มันน์ แตกต่างกันอย่างใด การแสวงหา
“ความจริง” ของปัจเจกบุคคลจากมุมมองของพุทธศาสนาและจากมุมมองในบริบทของวัฒนธรรมยุโรปเป็นอย่างไร

คำสำคัญ : 1. การรับพุทธศาสนา. 2. แกร์เลอรุฟ, คาร์ล. 3. เฮสเซอร์, แฮร์มันน์. 4. มันน์, โทมัส.

Abstract

The Nobel Prize laureates Karl Gjellerup (1917), Thomas Mann (1929), and Hermann Hesse (1946) can be counted among those European writers of the Early Modern Age who—with varying intensity dealt with Indian-Buddhist thought and were influenced by it.

In this research essay, the author investigates the literary works of Hermann Hesse's *Siddhartha* (1922) and Karl Gjellerup's *Der Pilger Kamanita—Ein Legendenroman* (*The Pilgrim Kamanita: A Legendary Romance*, 1906) and some early “Novelleas” written by Thomas Mann. The first two novels are internationally renowned for their Indian-Buddhist themes. In contrast to the works by Gjellerup and Hesse, Thomas Mann's early stories are all firmly rooted in European culture and cannot be called Buddhist literature, not even indirectly Buddhist or Buddhist to a certain extent, because there are no explicit Buddhist elements at all. Surprisingly, however, in numerous of Thomas Mann's novellas, one can find Buddhist ideas in the thoughts and actions of the characters.

In this article, the following questions are of relevance: In what way is the reception of Buddhism different in Hesse, Gjellerup, and Mann? How can the search for “Truth” and for oneself be understood from a Buddhist and from a European cultural perspective?

Keywords: 1. Reception of Buddhism. 2. Gjellerup, Karl. 3. Hesse, Hermann. 4. Mann, Thomas.

การเข้าถึงแนวคิดพุทธศาสนา และการรับพุทธศาสนาที่ปรากฏในผลงานประพันธ์ของนักเขียนทั้งสามนั้นต่างกันอย่างไรได้ชัด อย่างไรก็ดี ในความแตกต่างนี้ยังมีความเหมือน ทั้งคาร์ล แกร์เลอร์ และแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ ล้วนต่างเติบโตมาในโลกของศาสนาตะวันตก แกร์เลอร์เกิดที่เมืองโรโฮกา ประเทศเดนมาร์ก ใน ค.ศ. 1857 บิดาเป็นหมอสอนศาสนาชื่อ คาร์ล ออดอล์ฟ แกร์เลอร์ (Carl Adolph Gjellerup) มารดาชื่อ อันนา ฟิบิเจอร์ (Anna Fibiger)

แกร์เลอร์ ศึกษาเทววิทยาที่กรุงโคเปนเฮเกน จบการศึกษาด้วยคะแนนยอดเยี่ยม (summa cum laude) ใน ค.ศ. 1878 อันที่จริง แกร์เลอร์ควรจะเป็นหมอสอนศาสนาเช่นเดียวกับบิดา แต่กวีท่านนี้รู้สึกได้ถึงความสามารถด้านศิลปะและอักษรศาสตร์ตั้งแต่อายุยังน้อย แกร์เลอร์เริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมปลาย หันไปสนใจวรรณคดีอย่างจริงจัง และเริ่มชีวิตนักเขียนอิสระ ใน ค.ศ. 1878 หลังจากที่แกร์เลอร์สมรสกับสาวเยอรมันชาวเมือง เดรสเดิน คือ ยูแจเน็ย อันนา คาร์โรลีนเนอ ฮอยซิงเงอร์ ใน ค.ศ. 1892 และแกร์เลอร์ผู้ซึ่งมีพรสวรรค์พิเศษทางด้านภาษา และไม่เพียงพูด อ่าน เขียนภาษาเยอรมัน อังกฤษ และฝรั่งเศสได้อย่างคล่องแคล่วเท่านั้น ก็ได้เริ่มเขียนหนังสือเป็นภาษาเยอรมัน เริ่มด้วยเรื่อง พาสตอร์ มอร์ส (Pastor Mors ค.ศ. 1884) หลังจากนั้น ท่านได้เขียนงานประพันธ์ชิ้นใหม่ ๆ เป็นภาษาเยอรมันมากขึ้นโดยยืดยักนักประพันธ์เอกชาวเยอรมันหลายท่านเป็นแบบอย่าง คือ เกอเธ่ (Johann Wolfgang von Goethe) ชิลเลอร์ (Friedrich von Schiller) และฮาเยน์เนอ (Heinrich Heine) รวมทั้งนักปรัชญา อิมมานูเอล คันท์ (Immanuel

Kant) อาทิว เชเปินเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer) และ ฟรีดริช นีทเชอ (Friedrich Nietzsche)³

แกร์เลอร์ประพันธ์ “กามนิต ผู้แสวงบุญ - นวนิยายตำนาน” หลังจากที่ได้ศึกษาเรื่องพุทธศาสนา และคำสอนก่อนสมัยพุทธกาลอย่างละเอียด ท่านอุทิศตนในการศึกษาผลงานของ ดร.คาร์ล ออยเกิน นอยน์มันน์ “พระวาทะแห่งสมณโคดม” (*Die Reden Buddha-Majjhimanikayo*) และหนังสือรวมคำสอนพุทธศาสนา (*Buddhistische Anthologie*) เรื่องราวชีวิตในอดีตชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ *ชาดก* หรือ *Jataka*⁴ ศึกษาผลงานแปลของศาสตราจารย์นอยน์มันน์ เรื่อง “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” (*Buddha*) คำสอนของลัทธิอินเดียนพรหมณ์ของศาสตราจารย์ เพา ดอยเซิน เรื่องอุปนิษัทแห่งพระเวท (*Upanishads des Veda*) เวทานตสูตร (*Sutra des Vedanta*) และผลงานนวนิยายขนาดสั้นของตันท์ดิน *Daçakumaracaritam* รวมทั้งบทนาที่เขียนโดยไมเยอร์ (J. J. Meyer) ด้วย (Gjellerup 2005 : 316-317)

ถึงแม้ว่าทั้งแกร์เลอร์และเฮสเซอร์จะมีชีวิตภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนา และทั้งสองต่างก็หันมาสนใจปรัชญาตะวันออกและพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่นักประพันธ์ทั้งสองท่านมีประวัติชีวิตที่ต่างกันอย่างมาก เหตุผลที่แกร์เลอร์หันหลังให้คริสต์ศาสนา และกลับมาสนใจพุทธปรัชญาดังปรากฏในผลงานประพันธ์ไม่เป็นที่แน่ชัดจากประวัติชีวิตของท่าน บิดาของแกร์เลอร์เสียชีวิตตั้งแต่เมื่ออายุได้ 3 ขวบ แกร์เลอร์จึงใช้ชีวิตกำพร้าอยู่กับมารดาและญาติผู้ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาและนักเขียน ณ นครโคเปนเฮเกน แกร์เลอร์เป็นเด็กมีผลการเรียนยอดเยี่ยมมา

³ Gjellerup, Karl. from <http://www.kirjasto.sei-fi/gjelleser.htm> และ <http://de.wikipedia.org/wiki/Karl-Gjellerup>

⁴ *Jakata* คือ *ชาดก* เรื่องราวชีวิตจากอดีตชาติของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎกมี *ชาดก* อยู่ 547 เรื่อง เรื่องเล่า *ชาดก* มีไว้เพื่ออธิบายหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ในประเทศไทยเราพบเรื่องราว *ชาดก* 2 หมวด : เรื่องราวในหมวดแรกสืบต้นตอพบในพระไตรปิฎก ส่วนเรื่องอื่นๆ มีผู้เขียนขึ้นราว 300-400 ปีมาแล้วที่นครเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา ดูเปรียบเทียบในพรสวรรค์ วัฒนางกูร / เย็ด ทีเดอมันน์. (1989). *Einführung in die thailändische Kunst und Architektur - Lektüre für Reiseführer*. ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องร่วมกับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 70-78.

ตลอด ได้ชื่อว่ามีพรสวรรค์ทั้งเมื่อเรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัย อันที่จริงท่านควรจะเป็นหมอสอนศาสนาเช่นเดียวกับบิดา แต่แกร์เลอร์พตัดสินใจตั้งแต่เมื่อยังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยว่าจะใช้ชีวิตเป็นนักเขียน เราได้พบว่า ในงานประพันธ์ของแกร์เลอร์พจนกระทั่งถึงค.ศ.1890 สะท้อนแนวคิดเชิงปรัชญาทั้งจากตะวันตกและตะวันออกผสมผสานกับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียน และดูเหมือนว่า ความสนใจอย่างจริงจังในศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนานี้จะสอดคล้องกับกระแสของเหล่าปัญญาชนในยุโรปช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเห็นได้ชัดจากข้อเขียนของแกร์เลอร์พเมื่อประพันธ์เรื่อง “กามนิต - ผู้จาริกแสวงบุญ”

“เพิ่งจะในศตวรรษที่แล้ว เมื่อหลายปีที่ผ่านมานี้เอง ในค.ศ.1892 ที่เราได้รู้จักว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร และท่านสอนอะไร... แต่อย่างไรก็ดี พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ตลอดจนแก่นความรู้เหล่านั้นก็ยังเป็นปริศนาสำหรับเราและจะต้องได้รับการอธิบายให้แจ่มแจ้งอยู่นั่นเอง เรามีความประสงค์จะเข้าใจแก่นแท้ของคำสอนเหล่านั้น... และหลังจากที่นักปราชญ์ทั้งหลายได้ทำหน้าที่ของท่านแล้วก็ควรมาถึงคราวของกวีที่จะทำหน้าที่ของตน : เอกสารภาษาบาลีกำลังรอเราอยู่ และหลังจากนั้น คำสอนของพระพุทธองค์จึงจะพื้นดินขึ้นมาท่ามกลางพวกเราเป็นภาษาเยอรมันที่เบ่งบานท่ามกลางชาวเยอรมัน - ข้าพเจ้าจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า มิตรผู้เป็นปราชญ์และเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือ - และอาจจะมียกหลายท่านร่วมด้วย - จะต้อนรับผลงานวรรณศิลป์ชิ้นนี้ในฐานะจุดเริ่มต้นที่จะบรรลุถึงความปรารถนาดังกล่าว” (Gjellerup 2007 : footnote 3, p. 319)

(แปลจากภาษาเยอรมันโดยผู้วิจัย)

ดังได้กล่าวแล้วว่า สาเหตุที่แกร์เลอร์พหันมาสนใจพุทธศาสนานั้นไม่ปรากฏแน่ชัด ในขณะที่เราทราบว่าเหตุใดแอร์มันน์ เฮสเซอร์จึงหันมาศึกษาค้นคว้าพุทธศาสนาและปรัชญาตะวันออกอย่างมุ่งมั่น แม้ว่าเฮสเซอร์

จะคุ้นเคยกับโลกของมิชชันนารีและการเผยแพร่คริสต์ศาสนาจากปู่ย่าและบิดามารดาของเขาเอง เนื่องจากบิดาเป็นมิชชันนารี เคยใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอินเดีย แต่เฮสเซอร์ไม่สามารถยอมรับคำสอนของศาสนาคริสต์ได้ เขามีความกังขาในคำสอนเหล่านั้นถึงขนาดไม่สามารถยอมรับและทนไม่ได้ที่จะได้ยินคำสอนเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามของบรรดาคริสต์ชนจากทวีปยุโรปที่พยายามเปลี่ยนศาสนาของผู้คนในโลกตะวันออกด้วยท่าทีของ “ผู้ปกครองอาณานิคม” เป็นสิ่งที่เฮสเซอร์สะอิดสะเอียนอย่างยิ่ง ทั้งหลักธรรมที่เคร่งครัดตามความเชื่อแนวพีเอนิสม์ในเยอรมนีก็เป็นสิ่งที่เฮสเซอร์รับไม่ได้

“คำสอนและสุภามิตหลายข้อที่กล่าวในการเทศนาและการขับร้องสรรเสริญพระเจ้า ล้วนทำร้ายความเป็นกวีในตัวข้าพเจ้า”

(Hesse 1930 : 189)

ดังนั้น เฮสเซอร์จึงไม่ได้ทำตามที่บิดามารดาหวังไว้ว่าจะสืบทอดอาชีพข้าราชการทำงานเป็นนักเทศน์ประจำโบสถ์ เฮสเซอร์รู้ตัวดีตั้งแต่อายุได้ 12 ว่า ต้องการจะเป็นนักเขียน เมื่อเริ่มเป็นหนุ่มอายุ 14 หนุ่มน้อยผู้นี้ได้หนีออกจากโรงเรียนสอนศาสนาที่ไฮล์บรอนน์ (Heilbronn) เป็นการหลบหนีที่ปู่ของเขาเรียกว่าคือ “การเดินทางสั้นๆ ของจีเนียส” หลังจากนั้นเฮสเซอร์ถูกส่งเข้ารับการรักษาตัวในสถานบำบัดหลายแห่ง (บาด โบลล์ (Bad Boll, ชเตทเทิน ณ เรมส์ทาล (Stetten im Remstal) และสถานบำบัดที่บาเซล (Basel) หนุ่มน้อยเฮสเซอร์ต้องผจญกับความขัดแย้งภายในจิตใจครั้งแล้วครั้งเล่า บางครั้งหนักหนาถึงขั้นเคยพยายามฆ่าตัวตาย หลังจากนั้น เขาจึงเริ่มแสวงหาทางออกในวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่วัฒนธรรมตะวันตกเพื่อเป็นตัวเลือก และตั้งแต่ค.ศ.1907 เป็นต้นมา เฮสเซอร์เริ่มศึกษาเรื่องราวของประเทศอินเดียตลอดจนวัฒนธรรมอินเดียโดยได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาจากงานเขียนของนักปรัชญาเยอรมัน อาทิว โชเพนเฮอเออร์ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเขียนงานประพันธ์ตีความพุทธปรัชญา เฮสเซอร์ศึกษาคำสอนของศาสนาพราหมณ์ คือ “ภควัตคีตา” และ “อุปนิษั”

ระหว่างนั้นเขาเริ่มฝึกโยคะ ทรมานตน และอดกลั้น
กามกิจ ความสนใจในอินเดียและโลกตะวันออกพา
เฮสเซอร์เดินทางไปถึงอินเดียใน ค.ศ. 1911 จากนั้นก็ไป
ยังดินแดนแห่งป่าดงดิบ “หลังประเทศอินเดีย” และเกาะ
สุมาตรา

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1911 เฮสเซอร์เดินทาง
กลับสู่ยุโรปบ้านเกิด เขาไม่ได้พบสิ่งที่เขาแสวงหาที่
ประเทศอินเดียแต่อย่างใด

ดูเหมือนว่า โลกที่เปรียบเสมือน “มายา” ไม่มี
อะไรจริงแท้ และความพยายามของมนุษย์ที่จะไปถึง
เป้าหมายสูงสุด นั่นก็คือการหลุดพ้นจาก “มายา”
ทั้งหลาย รวมทั้งหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด
จะเป็นหน้าที่ที่ปฏิเสธชีวิตจนเกินไปสำหรับเฮสเซอร์
หลังจากนั้น นักเขียนผู้นี้จึงเริ่มหันมาสนใจแนวคิดของ
จีนเกี่ยวกับความสมดุลย์ชีวิตของสองขั้วในแนวคิด
เต๋าและขงจื้อ และเริ่มรู้สึกว่า การทำให้เกิดความสมดุล
ในลักษณะนี้อาจช่วยลดความขัดแย้งในตัวมนุษย์
ระหว่างด้านจิตวิญญาณและความสุขทางโลกไม่ใ้หมาก
จนเกินไป รวมทั้งช่วยลดช่องว่างของการที่ต้องปรับตัว
เข้ากับสังคมและการเป็นตัวของตัวเองให้น้อยลงด้วย

เราจึงพบว่า เฮสเซอร์ได้ใช้งานวรรณกรรมเป็น
เครื่องมือที่จะลดความขัดแย้งภายในของตนเอง เห็น
ได้ชัดจากนวนิยายหลายเรื่อง เช่น *Unterm Rad* (1906)
Demian (1919) *Narziß und Goldmund* (1930) รวมทั้ง
Siddharta (1922) ด้วย ในนวนิยายเหล่านี้ตัวเอกของ
เรื่องล้วนมีปัญหาภายในจิตใจกลายเป็น “คนนอก” ของ
สังคม ตัวเอกทุกคนต่างพยายามค้นหา “ความจริง”
ของชีวิต ค้นหาทางที่จะปลดปล่อยพันธนาการทั้งปวง
เพื่อที่จะได้เป็นตัวของตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ จะเห็น
ได้ว่า การแสวงหา “ความจริง” ของชีวิตของเฮสเซอร์ใน
ฐานะผู้ประพันธ์มีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับการแสวงหา

“ความจริง” ของตัวเองในนวนิยาย สิทธารถะในนวนิยาย
แสวงหาความจริงของชีวิต แสวงหาเสี้ยวหน้าที่แห่ง
ความพึงใจ แสวงหาความเป็นหนึ่งเดียวที่สมบูรณ์ที่ใน
คำภาวนาว่า “โอม”⁵

เฮสเซอร์ตั้งใจประพันธ์ให้ตัวเอกในนวนิยายชื่อ
“สิทธารถะ” อันเป็นพระนามของของสมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังทรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ณ
กรุงกบิลพัสดุ์ เส้นทางชีวิตของเจ้าชายสิทธัตถะและ
สิทธารถะของเฮสเซอร์นั้นกลับตาลปัตร นั่นคือ เจ้าชาย
สิทธัตถะทรงมีชีวิตสุขสบายในสวรรค์สมบัติและอำนาจ
ทางโลกจนกระทั่งได้ประจักษ์ว่า ชีวิตคือทุกข์ ได้ทรง
สัมผัสกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วจึงทรงออกผนวช

ส่วนสิทธารถะของเฮสเซอร์เกิดในตระกูล
พราหมณ์ ใช้ชีวิตปฏิบัติอย่างพราหมณ์และเข้าใจโลก
ตามวิถีพราหมณ์ สิทธารถะและสหายคือ โควินทะ ปฏิบัติ
ตนภาวนาและสวดมนต์อย่างพราหมณ์ที่เคร่งทั้งปวง
ทั้งสองรู้จักที่จะ “ถ่อมตนและโน้มใจ” ด้วยจิตวิญญาณ
ของสมณะ ทั้งสองสหายต่างเข้าใจ “วิถีแห่งอาตมัน และ
การรวมเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาล” และเช่นเดียวกับเฟาส์
สิทธารถะรู้สึกไม่พอใจทุกอย่างรอบตัว ไม่พอใจในชีวิตของ
ตนเอง สิ่งที่เขาแสวงหาคือ “สภาวะแห่งความว่างเปล่า
ปราศจากตัวตน (สิทธารถะ หน้า 15) สิทธารถะฝึกฝน
นั่งสมาธิและหวังว่า การนั่งสมาธิจะทำให้เขาหลุดพ้น
จากตัวตน หลุดพ้นจากความคิดทั้งปวง... แต่ไม่ว่าสัก
กี่พันครั้งที่สิทธารถะจะนั่งสมาธิอดจิตออกจากร่างกาย
ทำจิตนั้นพักไว้ที่สุญญตา พาจิตให้พักอยู่ในสัตว์ พักอยู่
ในก้อนหิน จิตนั้นก็ยังคงกลับคืนสู่ร่าง สู่กาย สู่ตัวตนที่มี
นามว่า สิทธารถะผู้ซึ่งจะยังคงตกอยู่ในห้วงทุกข์และอยู่
ในบ่วงแห่งสังสารวัฏทุกคราไป...” (สิทธารถะ หน้า 17)

อาจกล่าวได้ว่า สิทธารถะรู้และเข้าใจเรื่อง
สังสารวัฏและการเวียนว่ายตายเกิด แต่เขายังไม่สามารถ

⁵ “โอม” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต ประกอบด้วย เสียง 3 เสียง คือ [a, u, m] ตามความหมายในศาสนาฮินดู “โอม” หมายถึง
เทพสูงสุด 3 องค์ ได้แก่ [a] พระศิวะ พระผู้ทำลาย [u] พระวิษณุ พระผู้ปกครอง และ [m] พรหม พระผู้สร้าง ศาสนาพุทธรับคำว่า “โอม”
มาใช้เพื่อใช้แทนพระรัตนตรัย ได้แก่ [a] อระระห์ หมายถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า [u] “อุ-ต-ม-ธรรม” พระธรรมอันสูงสุด และ [m]
มหาสมุท หรือนักบวชในพุทธศาสนา คำว่า “โอม” ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ และบ่อยครั้งใช้เป็นคำเริ่มต้นบทสวด

หลุดพ้นจากวงล้อมแห่งการเวียนว่ายตายเกิดได้

ประเด็นเรื่องความพยายามของพราหมณ์หนุ่ม
สิทธิธรรณะที่จะหลุดพ้นจากความเป็นตัวตน ถ้าพิจารณา
จากมุมมองของพุทธศาสนานิกายเถรวาท ก็ต้องว่า นับ
เป็นความเข้าใจผิดของผู้ประพันธ์คือเฮสเซอร์ เป็นความ
เข้าใจผิดถึงสองต่อที่ขัดแย้งกันเอง รวมทั้งหนทาง
สู่วัตถุประสงค์สุดท้ายก็ไม่ใช่หนทางที่ถูกต้องนำสู่ความ
หลุดพ้นด้วย จากเหตุผลที่ว่า ในแง่หนึ่งสิทธิธรรณะต้อง
การหลุดพ้นจากการดำรงอยู่ของตัวตน และพ้นจาก
สังสารวัฏแห่งการเวียนว่ายตายเกิด โดยอาศัยการเข้า
สมาธิ แต่ในอีกแง่หนึ่ง การที่จะปลดปล่อยตนเองให้พ้น
จากสังสารวัฏนั้นก็โดยการภาวนาคำศักดิ์สิทธิ์ “โอม”
เพื่อเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาล ซึ่งที่จริงแล้ว การภาวนา
ดังกล่าวมิได้เป็นหนทางสู่การหลอมตนเป็น “หนึ่งเดียว
กับอาตมันและจักรวาล” เนื่องจากการยึดมั่นใน “อาตมัน”
หรือตัวตนนั้น ก็คือ บุคคลผู้นั้นยังไม่สามารถหลุดจาก
การยึดมั่นถือมั่นในอัตตาหรือตัวตนนั่นเอง

จากการตีความที่คลาดเคลื่อนนี้เองที่ทำให้
สิทธิธรรณะไม่สามารถหลุดพ้นจากการยึดมั่นในตัวตน
ได้ด้วย การเข้าสมาธิ และวิธีการเข้าสมาธิในแบบที่
สิทธิธรรณะเรียนรู้จากเหล่าสมณะก็มีชีวิตที่จะนำสู่การ
รู้เท่าทันปัจจุบัน อันเป็นหนทางสู่นิพพาน

หลังจากเวลาผ่านไปหลายปีที่สิทธิธรรณะและ
โควินทะเข้ามาฝากตนเป็นศิษย์ของเหล่าสมณะ ได้เรียนรู้
ทั้งความรู้ภาคทฤษฎี (ปริยัติ) และภาคปฏิบัติโดยการ
ปฏิบัติธรรมเข้าวิปัสสนา แต่วิธีการที่จะเข้าสู่ความ
หลุดพ้นตามแนวของเหล่าสมณะโดยการทำโยคะ ละเว้น
จากความอยากทั้งปวงด้วยการใช้ชีวิตอย่างลำบากไป
จนถึงการทรมาณตนด้วยวิธีต่างๆ ล้วนไม่ใช่หนทางสู่
นิพพานทั้งสิ้น ที่สำคัญก็คือ ความมั่นใจในตนเองจน
เกินพอดี จนถึงความลำพองในตนเองของสิทธิธรรณะ
ล้วนเป็นการยึดมั่นในอัตตาและเป็นพันธนาการที่ทำให้
เขาไม่สามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ ซึ่งสิทธิธรรณะ
ได้เริ่มตระหนักในความล้มเหลวนี้ว่า หนทางของเหล่า
สมณะไม่สามารถนำสู่นิพพานได้

แม้แต่คำสอนของพระพุทธเจ้าที่สิทธิธรรณะได้
สดับจากการสนทนาธรรมกับพระพุทธองค์ ก็ยังนับว่า
เป็นพุทธธรรมที่สิทธิธรรณะรับไว้ในลักษณะปริยัติ

เชิงทฤษฎี มิใช่จากการปฏิบัติ อีกทั้งสิทธิธรรณะก็ยังเห็น
ว่าพุทธวจนะที่ได้ฟังนั้นยังมีข้อบกพร่อง เนื่องจากเป็น
คำสอนที่ชี้ให้เห็นถึง “หนทางที่จะเอาชนะโลกโดยการ
หลุดพ้นออกจากสังสารวัฏ หรือนิพพาน ซึ่งเป็นสิ่งที่
แปลกใหม่ไม่เคยมีมาก่อน” เหล่านี้เป็นสิ่งที่สิทธิธรรณะ
เห็นว่า “ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้” หนทางนิพพาน
หรือการหลุดพ้นจึงเป็นเพียงการแหวกวงล้อมแห่งวัฏจักร
ของสังสารวัฏอันเป็นกฎแห่งโลกที่เที่ยงแท้แน่นอน
ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น เนื่องจากสิทธิธรรณะเข้าใจว่า
วัฏจักรของสังสารวัฏอันเป็นกฎแห่งโลกนั้นก็คือ
“อาตมัน” “อัตตา” หรือ “ตัวตน” ในลักษณะเดียวกับ
“จิตวิญญาณที่เที่ยงแท้แน่นอน” ในความหมายของ
ศาสนาฮินดู มิใช่หนีพพานตามความหมายในพุทธศาสนา
ซึ่งก็คือการหลุดพ้นจากทุกข์และสังสารวัฏแห่งการ
เวียนว่ายตายเกิด

จะเห็นได้ว่า การตีความหนทางสู่ความหลุดพ้น
ในลักษณะนั้นของสิทธิธรรณะ ซึ่งก็เป็นการตีความของ
ผู้ประพันธ์คือ เฮสเซอร์ด้วย เป็นการตีความเชิงพราหมณ์
มากกว่าพุทธ

สิทธิธรรณะได้สดับพุทธวจนะจากพระโอรุชของ
พระพุทธองค์โดยตรง แต่ไม่สามารถเข้าใจคำสอนนั้นได้
ดังคำตรัสของพระพุทธองค์ในนวนิยายเรื่องนี้ว่า

“คำสอนนี้มีใช้ความเห็นของตถาคต และจุด
มุ่งหมายของคำสอนก็มีใช้เพื่ออธิบายวิถีแห่งโลกด้วย
เพราะความอยากรู้ จุดประสงค์ของคำสอนนั้นคือ
อย่างอื่น นั่นก็คือ หนทางที่นำสู่การพ้นทุกข์ สิ่งนี้ต่าง
หากคือสิ่งที่ตถาคตสั่งสอน มิใช่อื่นใดทั้งสิ้น” (สิทธิธรรณะ
หน้า 31)

(แปลจากภาษาเยอรมันโดยผู้วิจัย)

แม้สิทธิธรรณะจะไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้า
แต่มีสิ่งหนึ่งที่สิทธิธรรณะตระหนักและเห็นจริงกับความ
จริงที่ว่า องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สละสุขทางโลก
ออกบวช อีกทั้งยังได้ทรงค้นหาหนทางแห่งความหลุด
พ้นด้วยพระองค์เอง จนทรงพบทางแห่งความรู้ที่นำ
สู่ความหลุดพ้นหรือนิพพานนั้นด้วยพระองค์เองด้วย

หนทางแห่งการแสวงหาด้วยตนเองนี่เอง เป็นสิ่ง

ที่สิทธิการตระหนักรู้ และต้องการจะเดินตามหนทางนี้ เป็นที่น่าสังเกตุว่า หลักการเรื่องการแสวงหาความจริงด้วยตนเองนี้ปรากฏครั้งแล้วครั้งเล่าในผลงานประพันธ์ของเฮสเซอร์ ในนวนิยายเรื่อง สิทธิการตระหนักรู้ของเฮสเซอร์มิได้ให้พระพุทธรูปหรือคำสอนของพระองค์ในรายละเอียดแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นได้ว่าผู้เขียนชาวเยอรมันยังมิได้เข้าใจหรืออาจไม่เห็นด้วยกับคำสอนของพุทธศาสนาในประเด็นเรื่องทุกข์และหนทางสู่การดับทุกข์ เนื่องจากเห็นว่าหนทางเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ สิ่งที่สิทธิการตระหนักรู้เห็นพ้องและเชื่อมั่นก็คือ การกลับมาสู่ตัวตน กลับมาสู่ความคิด สู่ "จิต" ของตนเอง โดยที่สิทธิการตระหนักรู้ไม่เข้าใจถึงธรรมชาติของ "จิต" ว่าไม่อยู่นิ่ง จิตไม่พอใจกับความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง มีแต่จะเที่ยวเล่นไปและคิดปรุงแต่งไปเรื่อยๆ มิได้หยุดจากความคิดหนึ่งสู่อีกความคิดหนึ่ง เมื่อจิตขึ้นวิถีแต่ละครั้งก็รวดเร็วมากจนเป็นเรื่องเหลือบ่าฝ่าแรงที่มนุษย์คนหนึ่งจะนับแต่ความคิดนั้นได้

ด้วยเหตุนี้เอง สิทธิการตระหนักรู้ซึ่งละทิ้งเหล่าสมณะและละทิ้งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามอย่างที่ดีบังการ ตามอย่างใจปรารถนา และถลาลึกลงสู่ห้วงสังสารวัฏ ตกอยู่ในบ่วงแห่งกามกับนางคณิกานามว่ากมลลา ได้สัมผัสสัมผัสรสอำนาจและความมั่งคั่งตามวิถีแห่งพ่อค้าจนเป็นคหบดี โดยได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากนายวาณิช กามาสามี สิทธิการตระหนักรู้ดำเนินชีวิตอยู่ในวิถีแห่งโลกียะจนมาถึงจุดหนึ่งที่เริ่มตระหนักรู้ว่าทั้งหมดล้วนไร้แก่นสาร เป็นเพียงการละเล่นของชีวิตทั้งสิ้น

สิทธิการตระหนักรู้รู้สึกสะอิดสะเอียนกับการใช้ชีวิตอย่างไร้ค่าของตนเองถึงขั้นจะปลิดชีพตนเองที่ริมแม่น้ำ และแล้วกมลบุตรแห่งพราหมณ์ก็ได้สติบคำสวดมนต์ของเหล่าพราหมณ์อันเป็นคำขึ้นต้นและคำลงท้าย นั่นคือคำศักดิ์สิทธิ์ว่า "โอม" ในลักษณะเดียวกับที่เฟาส์ของเกอเธ่ได้ยินเสียงระฆังของประเทศกาลิเลโออันหมายถึงการคืนพระชนม์ชีพแห่งพระเยซูคริสต์ และคำศักดิ์สิทธิ์นี้เองที่ช่วยชีวิตสิทธิการตระหนักรู้ หลังจากเหตุการณ์นี้ สิทธิการตระหนักรู้เริ่มทบทวนชีวิตที่ผ่านมา ของตนเอง และเริ่มรู้สึกได้ถึงเสียงเรียกแผ่วเบาของจิตวิญญาณแห่งสมณะ จึงหวน

กลับไปหาคนแจวเรือผู้ซึ่งเขาได้พบแล้วครั้งหนึ่งหลายปีมาแล้วเมื่อขึ้นเรือข้ามฟากไปยังอีกฝั่งหนึ่งของเมืองอันเป็นที่ที่เขาพบนางคณิกานามลา ณ ที่พำนักของวสุเทวะคนแจวเรือ สิทธิการตระหนักรู้ได้เรียนรู้ถึงศิลปะแห่งการรอคอย เรียนรู้ที่จะพอใจในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนแจวเรือวสุ เทวะได้สอนให้สิทธิการตระหนักรู้จากแม่น้ำ แม่น้ำซึ่งสะท้อนชีวิตที่ผ่านมาของสิทธิการตระหนักรู้ ทำให้สิทธิการตระหนักรู้ถึงความเยือกเย็นของตนเองมาตลอด จนถึงชีวิตอันไร้แก่นสารของตนจากแม่น้ำ สิทธิการตระหนักรู้ถึงกาลเวลาที่ไร้จุดสิ้นสุด รู้ถึงว่าแม่น้ำนั้นเหมือนกันทุกหนแห่ง ณ จุดกำเนิดและที่ปากน้ำปลายทาง ที่ตรงท่าเรือข้ามฟาก ตรงน้ำตก ในท้องทะเล เทือกเขา แม่น้ำเหมือนกันทุกหนทุกแห่ง สำหรับแม่น้ำ มีเพียงปัจจุบัน หาใช่เงาแห่งอดีตหรือเงาแห่งอนาคตไม่ นั่นก็คือ สิทธิการตระหนักรู้และเข้าถึงกฎแห่งธรรมชาติ กฎแห่งชีวิตจากแม่น้ำ

หากเฮสเซอร์จะได้ตระหนักรู้ในจุดนี้ว่า การรู้ทันปัจจุบันโดยไม่มีอดีตหรืออนาคตจากการเข้าสมาธิโดยใช้แม่น้ำเป็นตัวภาวนาจะเป็นหนทางสู่การดับทุกข์และสู่นิพพานได้ เขาก็อาจมองการตระหนักรู้ข้อนี้ว่าเป็นการตระหนักรู้แบบพุทธได้ แต่ในนวนิยาย สิทธิการตระหนักรู้กลับไปยังคำภาวนา "โอม" ที่ตั้งกองในหูของเขาว่า

"คลื่นบานออกทีละน้อย เริ่มตระหนักรู้ถึงความรู้ซึ่งที่จริงก็คือ "ปัญญา" อันเป็นวัตถุประสงค์ของการแสวงหาทั้งปวง สิทธิการตระหนักรู้รู้สึกได้ถึง" เสียงของสรรพสิ่งและจุดหมายทั้งปวง ทุกสรรพสิ่งรวมกัน ทุกเสียง ทุกจุดหมาย ทุกความปรารถนา ความทุกข์ ความสุขสม ทั้งความดีและความชั่ว ทั้งหมดทั้งปวงที่รวมกันเป็นโลกใบนี้ เหล่านี้รวมกันเป็นสายธารแห่งชีวิต [...] และถ้าเขามีได้ปล่อยให้จิตให้ผูกติดอยู่กับสิ่งใด แต่เงี่ยสติบฟังทุกๆ สิ่ง ฟังทั้งหมดที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว เมื่อนั้น ทำนองเพลงอันยิ่งใหญ่จะรวมยอดอยู่ในคำว่า "โอม" - ความสมบูรณ์ ความ เป็นหนึ่งเดียว (สิทธิการตระหนักรู้ หน้า 105)

(แปลจากภาษาเยอรมันโดยผู้วิจัย)

การตระหนักรู้ในลักษณะนี้เองที่สิทธิธารณะถ่ายทอดให้แก่สหายเมื่อครั้งก่อน - โควินทะ ภิกษุในพุทธศาสนาและนำโควินทะสู่ “การตระหนักรู้” ในนวนิยายตำนานเรื่อง *สิทธิธารณะ* ของแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ เราได้พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากมาย ไม่ว่าจะเป็นชื่อของนวนิยาย “สิทธิธารณะ” ผู้ซึ่งแสวงหา “ความจริง” ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดชีวิตของตัวเองที่มีความคล้ายคลึงพุทธประวัติ หรือเรื่องราวที่พ้องกับเรื่องของพระเวสสันดรทรงยอมสละแม้กระทั่งแม่และพระราชบุตร พระราชธิดา ในลักษณะเดียวกับที่สิทธิธารณะยังไม่สามารถค้นพบ “ความจริง” ได้ หากยังตั้งใจไม่ขาดจากลูกชายโตนอันเกิดจากกมล และถึงแม้ว่าสิทธิธารณะจะตัดขาดจากโลกหลังจากที่ได้เรียนรู้ชีวิตสุขทางโลกเกือบทุกแง่มุม จนกระทั่งมาจบที่คำสวดระหว่างปฏิบัติสมาธิว่า “โอม” ซึ่งพาเขาสู่ “ความจริง” แต่ “ความจริง” นี้ยังหาใช้หนีพพานในความหมายของพุทธศาสนาไม่

ในความเข้าใจของสิทธิธารณะ ความจริงที่เขาค้นพบก็คือ **ความเป็นหนึ่งเดียวสมบูรณ์หลอมรวมกับอาดมัน**ตามความหมายในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งก็สอดคล้องกับวิถีแนวคิดของตัวเองที่เป็นพราหมณ์ และใช้ชีวิตอย่างพราหมณ์ แต่ในที่สุดแล้ว เฮสเซอร์เห็นว่า ภูมิปัญญาของอินเดียขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความเชื่อที่ปฏิเสธชีวิตในโลกนี้จนเกินไป อีกทั้งวิถีทางปฏิบัติก็ก่อรูปด้วยการทรมาณตนอย่างสาหัส ซึ่งเป็นเครื่องชี้ว่าเฮสเซอร์มิได้เข้าใจวิถีแห่ง “ทางสายกลาง” ตามแนวพุทธศาสนา หรืออาจยังไม่รู้ถึงหลักธรรมสำคัญข้อนี้ก็เป็นได้ เจ้าชายสิทธิธารณะเมื่อทรงสละความสุขทางโลกและออกผนวชแล้วได้ทรงศึกษาเล่าเรียนเพื่อหาทางพ้นทุกข์ด้วยวิธีทรมาณตน อดอาหาร แต่ได้ทรงประจักษ์ด้วยพระองค์เองในเวลาต่อมาว่า วิธีการดังกล่าวเป็นวิถีที่สุโด่งมิได้ช่วยให้พบหนทางพ้นทุกข์ได้ จึงทรงหันมาปฏิบัติทางสายกลางและบรรลุสมโพธิญาณในที่สุด

สำหรับผู้ประพันธ์คือ แฮร์มันน์ เฮสเซอร์นั้นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่สะท้อนในงานวรรณศิลป์ก็คือการนำปัญหาระหว่างความขัดแย้งภายในจิตใจกับการใช้ชีวิตในสังคมมาถกเถียงอภิปรายเพื่อที่จะหาทางออกและวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้น ในความเห็นของผู้วิจัย แม้ว่า

เฮสเซอร์จะสนใจศึกษาแนวคิดและปรัชญาตะวันออกหลายสำนัก แต่นักประพันธ์ชาวเยอรมันผู้นี้ก็ยังคงดำรงความเป็นปัจเจกบุคคลตามแบบตะวันตกอย่างเหนียวแน่น การแสวงหาอันเปรียบเสมือนเป็นหนทางหลีกเลี่ยงของเฮสเซอร์ได้สะท้อนให้เห็นชัดผ่านงานวรรณศิลป์ในการแสวงหาและหลีกเลี่ยงของตัวเอกในงานประพันธ์ สิทธิธารณะเลือกหนทางเดินที่จะแสวงหาความจริงด้วยตนเองเฉกเช่นปัจเจกบุคคลตะวันตก โดยที่เฮสเซอร์มิได้เข้าใจความหมายของ “หนทางของแต่ละบุคคล” ชัดเจนว่า อันที่จริงหมายถึงการเข้าถึงความหลุดพ้น หรือการเข้าถึงสภาวะธรรมนั้นเป็นประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่จะต้องปฏิบัติและประสบด้วยตนเอง ไม่ใช่สภาวะที่จะแบ่งปันกับผู้อื่นได้ในลักษณะเดียวกับคำสอนพุทธศาสนาที่ว่า มนุษย์ทุกผู้ย่อมมีกรรมเป็นของตนเอง

สิทธิธารณะได้เรียนรู้ตัวและรู้เท่าทัน “ปัจจุบัน” ความรู้เท่าทันปัจจุบันนี้เองที่เป็นลักษณะนิสัยของตัวเอง ในนวนิยายขนาดสั้นหลายเรื่องของโรมัส มันน์ เพียงแต่ว่า “การรู้เท่าทันปัจจุบัน” ของตัวละครเหล่านี้มิได้นำไปสู่ความหลุดพ้นตามนัยของพุทธศาสนา แม้ว่า “การรู้เท่าทันปัจจุบัน” ดังกล่าวอาจจะนำไปสู่สภาวะหลุดพ้นได้อีกทั้ง “การหลุดพ้น” จากสังสารวัฏก็มีได้เป็นเป้าหมายของตัวเองในงานประพันธ์เหล่านั้นด้วย

ในเรื่อง “*รอวันตาย*” (*Der Tod*) ท่านกราฟเฝ้ารอวันตายของตนเองอย่างใจจดใจจ่อ ท่านกราฟผู้นี้เชื่อว่าวันสำคัญนั้นคือวันที่ 12 ตุลาคม ซึ่งเป็นวันครบรอบอายุ 40 ปีของตนเอง จากสมุดบันทึกประจำวัน เราได้รู้ว่าท่านกราฟรู้ล่วงหน้าตั้งแต่เมื่ออายุ 19 ปีแล้วว่า จะต้องเสียชีวิตในวันเกิดอายุ 40 ปี และได้วาดภาพว่าตนเองจะรู้สึกอย่างไรก่อนวันนั้น ในนาทีแห่งวันที่มีจรัลมาเยือน

“วันที่ 8 ตุลาคม ... ข้าพเจ้าอยากจะขอบคุณพญามัจจุราช เมื่อท่านมาถึง เพราะว่า ถ้าเป็นวันนี้ละก็มันจะเร็วเกินไป ยังอีกตั้ง 3 วันของฤดูใบไม้ร่วงจึงจะถึงเวลานั้น ข้าพเจ้ารอดอยชั่วพริบตาด้วยความตื่นเต้น นาทีแห่งวาระสุดท้าย! มันจะเป็นชั่วพริบตาที่เต็มไปด้วยความหฤหรรษ์หรือความดีมด้าอันแสนหวานกันแน่

หรือจะเป็นชั่วพริบตาแห่งความปรามาศ...”
(Mann 1975 : 35)
(แปลโดยผู้วิจัย)

แต่ทว่า มัจจุราชได้เล่นตลกกับท่านกราฟ ในวันที่เขาเชื่อมั่นว่าตนเองจะจบชีวิตลง กลับเป็นบุตรสาวสุดที่รักคนเดียวของท่านกราฟที่จากไป - หนูน้อยอาซุนซิโอน นั่นก็คือ ท่านกราฟตัวเองของเรื่องมิได้เข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมว่า ทุกคนย่อมมีกรรมเป็นของตนเอง บังคับบัญชาไม่ได้

เราได้พบความปรารถนาที่จะได้สัมผัสและประสบกับชั่วพริบตาแห่งชีวิตและความตายในเรื่องเล่าอีกหลายเรื่องของโรมัส มันน์ ใน “ความรู้สึกผิดหวัง” (*Enttäuschung*) ตัวเอกของเรื่อง (ซึ่งไม่ปรากฏชื่อ) เผื่อรอคอยเสียวินาที่แห่งความสมหวังที่เขาจะได้รับรู้และสัมผัสกับ “ชั่วพริบตาแห่งความสุขเหตุการณ์ที่สมหวังและความน่าสะพรึงกลัวที่สุดสยอง” ทว่า ชายผู้นี้จำได้ว่าในเสียวินาที่ของเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่สุดในวัยเด็กก็คือ เมื่อบ้านของเขาถูกไฟไหม้ นั่น เขารู้สึกผิดหวังเพียงใด เพราะเสียวินาที่นั้นยังไม่สามารถทำให้เขาพึงใจได้

“...ไฟเริ่มไหม้แล้ว ไฟเริ่มไหม้แล้ว ผมยังจำคำนี้ได้แม่นยำ และก็รู้ด้วยว่า ความรู้สึกนั้นมีพื้นฐานจากอะไร แม้ว่าผมจะยังไม่ตระหนักรู้ตัวอย่างชัดเจนนักก็ตาม ผมพบว่า นี่แหละ คือประกายไฟ และ ณ เดี๋ยวนี้ ผมกำลังเผชิญกับมันอยู่ มันไม่มีอะไรที่แย่ไปกว่านี้แล้วหรือ ทั้งหมดมีอยู่เพียงเท่านั้นเองหรือ...”

(Mann 1975 : 48)

ในโนเวลเลอ หรือนวนิยายขนาดสั้นอีกเรื่องหนึ่ง “ความตายที่เวนิส” (*Der Tod in Venedig*) กุสตาฟ ฟอน

อ็ชเชินบัคพยายามที่จะวิเคราะห์ความรู้สึกอันละเอียดอ่อนทุกความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจของตน พร้อมทั้งถามตนเองว่า เจ้าความรู้สึกทั้งหลายนั้น มันคืออะไรกันแน่

“...เขาสัมผัสได้ถึงความรู้สึกประหลาด เป็นความรู้สึกตัวลึกๆ ในใจ เป็นอารมณ์ ที่พุ่งขึ้นมาอย่างกะทันหันเป็นความกระหายและถวิลหาที่จะไปยังดินแดนห่างไกล – อาจเป็นความรู้สึกกรุมเร้าที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือจะมีมานานแล้ว แต่ถูกลืมนิ่งหายไป เขาถึงกับหยุดยั้งหนึ่ง สายตามองพื้นและเอามือไพล่หลังเพื่อที่จะสำรวจความรู้สึกของตนเองว่า มันคืออะไร เป็นอย่างไรแน่”

(Mann 1975 : 340)

จะเห็นได้ว่า อันที่จริงแล้วอ็ชเชินบัคตระหนักดีถึงชะตากรรมของตนในเวนิส เขามีได้ปฏิเสธความรู้สึกที่มีต่อหนูน้อยอาซุนซิโอน และตัวเขาเองก็คงจะสังหรณ์ใจอยู่แล้วว่า มัจจุราชกำลังคืบคลานใกล้เข้ามาทุกที

เรื่องเล่าอีกเรื่องหนึ่ง คือ “ห้วงทุกข์” (*Schwere Stunde*) ความรู้สึกกังวลหนักอกของกวีเอกฟรีดริช ชิลเลอร์ (Friedrich Schiller 1759-1805) ในช่วงเวลาแห่งการสร้างสรรค์ผลงานวรรณศิลป์⁶ ได้ถูกนำมาตีแผ่อย่างละเอียดลออ ตั้งแต่การไตร่ตรองหาแก่นเรื่องและเนื้อเรื่องที่เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรยายถึง

“ความเจ็บปวด...การเลือกสรรหาถ้อยคำที่เหมาะสมเหมือนอย่างที่หัวใจของเขาเรียกร้อง...”

(Mann 1975 : 285)

เราไม่สามารถคาดหวังจากโรมัส มันน์ นักเขียนเอกแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้ว่า ท่านผู้นี้จะนำเสนอแนวคิดพุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบในงานวรรณศิลป์ในลักษณะเดียวกับแกร์เลอร์หรือเฮสเซอร์ โดยที่นักเขียน

⁶ คือบทละครเรื่อง Wallenstein

คนหลังสุดที่เอ่ยนามมีประสบการณ์ตรงกับอินเดียและปรัชญาที่มาจากอินเดียผ่านทางบิดาและจากการศึกษาปรัชญาตะวันออก แนวคิดพุทธศาสนาของโรมัส มัณห์ได้รับอิทธิพลจากโซเปนเฮาเออร์ ลักษณะการรับและเข้าใจพุทธศาสนาของโรมัส มัณห์จากโซเปนเฮาเออร์จะต้องมีการค้นคว้าและวิเคราะห์วิจัยอย่างละเอียดต่อไป

ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า ความรู้สึกที่ตัวอยู่ตลอดเวลาของตัวละครในงานประพันธ์ของโรมัส มัณห์ ก็น่าจะเป็นความรู้สึกที่ตัวอยู่ตลอดเวลาของผู้ประพันธ์ด้วย ในแง่หนึ่ง การรู้ตัวและรู้เท่าทันปัจจุบันนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทุกคนพึงมีเพื่อที่จะใช้ชีวิตในโลกนี้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ในอีกแง่หนึ่ง ความรู้ตัวและรู้ทันปัจจุบันก็เป็นข้อแม้ที่จำเป็นขาดไม่ได้จะนำผู้ปฏิบัติธรรมสู่ความหลุดพ้นเข้าสู่ปรินิพพาน

เราได้พบว่า “สิทธิราชะ” ของเฮสเซอร์ และเรื่องเล่าหลายเรื่องของโรมัส มัณห์ มีความคิดเชิงพุทธศาสนา สอดแทรกอยู่ไม่มากนักน้อย ในขณะที่นวนิยายตำนานของคาร์ล แกร์เลอร์พ นักเขียนรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม คือ “กามนิต-ผู้จาริกแสวงบุญ” ผู้เขียนตั้งใจประพันธ์ให้เป็นงานวรรณศิลป์พุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ แกร์เลอร์พเขียนเรื่องราวของกามนิตจากจินตนาการเกือบทั้งหมดหลังจากที่ได้ศึกษาพุทธศาสนาและคำสอนของพระพุทธเจ้าจากเอกสารแปลของปราชญ์ชาวเยอรมันที่มีอยู่ในขณะนั้นอย่างละเอียด จะมีก็เพียงบางตอนที่นำมาจากพระสูตร คือ ตอนที่กามนิตได้พบและสนทนากับพระพุทธองค์ในห้องโถงบ้านของช่างปั้นหม้อ ซึ่งแกร์เลอร์พนำมาจากธาตุวิภังคสูตรในพระไตรปิฎก หมายเลข 140 มัชฌิมนิกาย (Majjhimanikayo) มีเนื้อความใกล้เคียงกัน คือ พระพุทธเจ้าได้ทรงพบกับปุกกุสาดิ กุลบุตรในโถงบ้านช่างปั้นหม้อ และได้ทรงแสดงธรรมโปรด จนปุกกุสาดิ กุลบุตรขอบวชในพระธรรมวินัย และพระพุทธองค์โปรดให้ไปหาบาตรและจีวรให้ครบถ้วน ปุกกุสาดิ หลีกไปหาบาตรจีวร แต่ทันใดนั้นปุกกุสาดิได้ถูกแม่โคปลิดชีพเสีย” (เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง 2545) ส่วนเนื้อเรื่องอีกตอนที่แกร์เลอร์พมิได้แต่งเองก็คือ การกลับใจขององคฺฐิมาล ซึ่งนำมาจาก มัชฌิมนิกาย (Majjhimanikayo) หมายเลข 50, 86 และ 130 เช่นกัน

ส่วนเรื่องราวนอกจากนั้นล้วนเป็นจินตนาการของผู้ประพันธ์ทั้งสิ้น

สำหรับการบรรยายที่ตั้งของเมือง รวมทั้งจากในสวรรค์สีขาวดีที่แกร์เลอร์พนำมาจาก สุขาวดียุทธมหายานสูตร ปรีวรตแห่งสมเด็จพระพุทธอมิตาภเจ้าผู้ประพันธ์ชี้แจงไว้ดังนี้

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความงดงามแห่งบทนิพนธ์นั้นสำคัญยิ่งกว่าข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ว่าจะถูกต้องหรือไม่ ในขณะที่ข้าพเจ้าจะไม่มีวันยอมเป็นอันขาดที่จะให้แนวคิดและแก่นทางพุทธศาสนาเพื่อวัตถุประสงค์ทางวรรณศิลป์นั้นถูกบิดเบือนไปแม้แต่น้อยด้วยว่า การที่ข้าพเจ้าได้นำเรื่องราวของสวรรค์สีขาวดี ซึ่งเป็นที่รู้จักและนิยมอย่างมากในเวลาต่อมาเข้ามาในงานประพันธ์เรื่องนี้ เป็นการนำภาพที่ปรากฏอยู่มิใช่ภาพที่ถูกบิดเบือนหรือถูกดัดแปลง แต่ภาพของสวรรค์สีขาวดีนั้นมีอยู่ในช่วงแรกของพุทธกาล ดังนั้นเป็นความปรารถนาอันแรงกล้าจากหัวใจของข้าพเจ้าที่จะนำเสนอภาพชีวิตและโลกของพุทธศาสนามานำเสนอในงานเขียน...”

(Gjellerup 2007 : footnote 3, p. 316)

แกร์เลอร์พได้บรรลุถึงเป้าหมายนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย งานประพันธ์เรื่องนี้ได้รับการแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของจอห์น อี. โลจี (John E. Logie) เป็นภาษาไทย โดยปราชญ์สองท่านคือ เสฐียรโกเศศ หรือพระยาอนุমানราชชน และนาคะประทีป ใช้ชื่อว่า กามนิต ปราชญ์ทั้งสองท่านเป็นผู้แปลที่ทรงคุณสมบัติในการแปลวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ เสฐียรโกเศศ เป็นปราชญ์ผู้รอบรู้พุทธศาสนาและศาสนาเปรียบเทียบ ในขณะที่นาคะประทีปเป็นปราชญ์ทางภาษาบาลีผู้ได้บวชเรียนมาเป็นเวลานาน ท่านทั้งสองมีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา และสร้างสรรค์ด้วยบทกามนิตด้วยภาษาที่ไพเราะสละสลวยอย่างวิจิตรบรรจง โดยเฉพาะการเลือกสรรคำในลักษณะของ “ร้อยแก้ว” ที่มีการส่งเสียงสัมผัสในลักษณะใกล้เคียงกับฉันทลักษณ์ “ร้อยยาว” นับเป็นการแปลเรียบเรียงอย่างประณีตเคารพต้นฉบับเดิมอย่างยิ่ง (สุจิตรา จงสถิตวัฒนา 2551 : 6-8)

ชาวไทยผู้ไม่เคยอ่านเรื่องกามนิต แทบจะไม่รู้เลยว่า เป็นนวนิยายแปลจากภาษาต่างประเทศและผู้ประพันธ์เป็นกวีชาวเดนมาร์กที่เขียนวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นภาษาเยอรมัน

“กามนิต-ผู้จาริกแสวงบุญ” เป็นเรื่องราว นวนิยายรักของหนุ่มกามนิตและวาสิฏฐีจากครอบครัวของคณบดีผู้มั่งคั่งแห่งนครอุชเชนีและนครโกสัมพี ทั้งสองมีความรักที่มั่นคงต่อกันจนถึงกับสัญญากันว่า ฌ ลานอโศก ว่าจะรักกันชั่ววันรัตนไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น แต่โชคชะตาบันดาลให้ทั้งคู่มิได้สมหวังในรักและต้องพลัดพราก ต่างมีคู่ครองของตน ใช้ชีวิตแบบไร้สุข จนกระทั่งวาสิฏฐีมีโอกาสฟังธรรมของพระพุทธเจ้าและออกบวชเป็นภิกษุณี ส่วนกามนิตได้ละทิ้งบ้านเรือนครอบครัวและทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด ออกจาริกแสวงบุญเพื่อตามหาพระพุทธเจ้า และได้พบพระพุทธองค์โดยบังเอิญ ฌ ห้องโถงบ้านช่างปั้นหม้อ มีโอกาสสนทนาเล่าเรื่องราวชีวิตที่ผ่านมาของตนให้พระภิกษุชราฟัง และได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์เป็นการแลกเปลี่ยน ซึ่งในเรื่อง “กามนิต-ผู้จาริกแสวงบุญ” ของแกร์เลอร์ฟ พระธรรมนั้นคือ แก่นคำสอนของพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 นั้นเอง และแม้ว่ากามนิตจะได้ฟังพระธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง แต่เขาหาได้รู้ไม่ว่า นั่นคืออริยบุคคลที่ตนเองกำลังแสวงหาอยู่ อีกทั้งยังสงสัยในคำสอน โดยคิดไปเองว่า นั่นมิใช่หลักธรรมจากพระโอษฐ์ของพระพุทธองค์ และคำสอนนั้นยังมีสิ่งที่ไม่ดีในตัวเองอยากได้ยิน สิ่งที่กามนิตต้องการได้ฟังคือ รางวัลแห่งความมั่นคงในรักอันได้แก่ความสุขสมหวังในรักกับวาสิฏฐีในสวรรค์แดนสุขาวดี

กามนิตจบชีวิตลงโดยที่จิตของเขายังยึดเอาพระพุทธองค์เป็นที่ตั้ง แต่จิตนั้นก็ยังมีติดมั่นในคำสัญญา เพราะความรักอันมั่นคงต่อวาสิฏฐีที่จะได้ครองรักกับนางชั่ววันรัตนด้วย ความมั่นคงแห่งรักของกามนิตและวาสิฏฐีจึงเป็นปัจจัยให้ทั้งสองได้ไปจุติในสวรรค์สุขาวดีสมปรารถนา

แต่ความรักของกามนิตที่ยึดมั่นอยู่กับวาสิฏฐี กลับเป็นตัวขัดขวางมิให้กามนิตได้เข้าถึงพระธรรม คำสั่งสอนสู่นิพพานได้ ในขณะที่ความรักมั่นคงของวาสิฏฐีต่อกามนิต ตลอดจนศรัทธามั่นคงของนางต่อ

พระพุทธเจ้าโดยมีความเข้าใจในพุทธธรรมอย่างดีแล้ว กลับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้นางมีความปรารถนาจะให้กามนิตเข้าใจธรรมะดุจเดียวกัน และนางก็ทำได้สำเร็จ วาสิฏฐีได้ถ่ายทอดธรรมแก่กามนิต และใช้พลังสมาธิบันดาลให้กามนิตได้เห็นรูปพระพุทธเจ้า ราวกับได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ด้วยตนเอง นางเจริญธรรมดั่งขั้นปรีณิพพานไปก่อนกามนิต แต่ก็ได้แผ่อาณามโนมยิทธิให้กามนิตได้เห็นพระพักตร์ของภิกษุชราที่ได้แรมคืนอยู่ด้วยกัน ฌ บ้านช่างปั้นหม้อ จนกามนิตเข้าใจในสังสารวัฏอย่างลึกซึ้งและมีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

“แล้วกามนิตก็ยึดเอาพระพุทธนิมิตต์ไว้ในมโนชาตุนั่นแน่แท้ มุ่งแต่วิถีที่จะไปสู่ความสิ้นแห่งทุกข์”

(เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป 2520 : 414-415)

อาจกล่าวได้ว่า คาร์ล แกร์เลอร์ฟประพันธ์ นวนิยายพุทธศาสนาเรื่องนี้โดยอาศัยภาพชีวิตและความเชื่อตามหลักพราหมณ์และพุทธได้อย่างสนิทตรงตามแนวคิดต้นตอจนแม้แต่ผู้อ่านชาวไทยก็ยังไม่รู้สึกสะอึกว่าผู้ประพันธ์เป็นชาวตะวันตก ตรงกันข้ามกับเรื่อง “สิทธิธารณะ” ของแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ที่มีปรัชญาตะวันออกผสมผสานอยู่หลายแนวคิด ได้แก่แนวคิดพราหมณ์พุทธ และเต๋าในตอนจบของเรื่องตามที่เฮสเซอร์ได้ออกตัวไว้ ฉากที่ผู้วิจัยประทับใจมากที่สุด คือ ฉากสุดท้ายของเรื่อง ได้แก่การเดินทางสู่นิพพานของกามนิต ซึ่งแกร์เลอร์ฟนำเสนอภาพอันงามวิจิตรของจุดกำเนิดและการดับสูญของจักรวาลในบทสุดท้าย “กลางคืนและรุ่งเช้าในสกลจักรวาล” เป็นความรุ่งเช้าเกิดมีท้าวมหาพรหมขึ้นใหม่

“ผู้จะส่องความสว่างและถนอมสกลจักรวาลนั้น ได้เสนอให้คงสืบปวัตนาการไปตลอดอีกกัลป์หนึ่ง และขณะนั้นท้าวมหาพรหมกับนาคาลสิ่งทั้งปวงให้มีชีวิตขึ้น... (เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป 2549 : 357)

[...] ในเวลาไม่ช้า ดาวเทพบางองค์ก็เริ่มสังเกตเห็นว่ามีดาวเทพอยู่องค์หนึ่ง ท่ามกลางพวกตนหาได้ส่องแสงรุ่งเรืองสว่างขึ้นโดยลำดับไม่ กลับมีลักษณะตรงกันข้าม คือหรีม่วลงไป...”

(เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป 2549 : 359)

เหล่าดาวเพรียงเดือนให้ดาวกามนิตหันไป
เพ่งท้าวมหาพรหมเพื่อรับแสงสุกสว่าง แต่กามนิตหา
ได้เอาใจใส่ไม่ แสงของดาวกามนิตริบหรือลงทุกทีจน
ใกล้ดับ ท้ายที่สุด ท้าวมหาพรหมทรงรำพึงว่า

“เราตกลงใจแล้ว ถ้าอะไร เราพึงรวมรัศมีแห่ง
เรา ซึ่งชานไปทั่ววิศวากาศคืนมาสู่เรา แล้วให้จักรวาล
เหล่านี้ ทั้งหมดถึงแก่ประลัยเป็นกลางคืน คืนหนึ่งของ
พรหมโลก และเมื่อรวบรวมรัศมีมาอยู่ในเงาแห่งเดียวกัน
หมดแล้วจักได้แผดรัศมีนั้นตรงไปที่ดาวเทพดวงนั้น
โดยเฉพาะ เพื่อรั้งให้กลับคืนมาอยู่ใหม่ในพรหมโลก
จงได้...”

ครั้นแล้ว ท้าวมหาพรหมก็ทรงเรียกเอาบรรดา
รัศมีที่แผ่ไปทั่ววิศวากาศโลกานูโลกก็ถึงระยะประลัย
เข้าสู่ความมืดแห่งพรหมราตรีกาลอีกคำรบหนึ่ง และ
ท้าวมหาพรหมก็รวบรวมรัศมีให้มาอยู่ในที่แห่งเดียว
ฉายพุ่งตรงไปที่กามนิต อันเป็นแสงอำนาจพอที่จะให้
สกลโลกนับด้วยแสนโกฏิถูกเป็นไฟแล้วให้รัศมีนั้น
กลับคืนมาสู่พระองค์และแผ่ลอยไปใน วิศวากาศขึ้นเป็น
คำรบใหม่ ถึงตอนนี้ ท้าวมหาพรหมควรทอดพระเนตร
ดาวกามนิตสุกสว่างขึ้น กลับเห็นแสงริบหรือหนักลงเรื่อย
ไปจนดับวูบไม่มีเหลือ ระวังกลางวิศวากาศอันหาเขต
กำหนดมิได้ สกลจักรวาลานุจักรวาลเกิดขึ้นแล้วชั่วแล่น
หนึ่งก็ประลัยลาญ เกิดเป็นวันใหม่ของพรหมโลกเป็น
วันหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า หนึ่งกัลป์ ส่วนกามนิตนับถือเอา
ซึ่งสัญญาจาริกเป็นบุญยัตถ์ ก็ดีบรอบจริมจิตสิ้นเชื้อ
ไปเอง เหมือนแสงไฟในโคมที่ดับ เพราะหมดน้ำมันที่
หล่อเลี้ยงใส่ไว้จนหยาดสุดท้าย ฉะนั้นแล” (เสฐียร
โกเศศ-นาคะประทีป 2549 : 361 เชียงอรรถที่ 11)

ในความเห็นของสุจิตรา จงสถิตยวัฒนา นัก
วิชาการด้านวรรณคดีไทย การใช้ชื่อกามนิตและวาสิฏฐี
ล้วนมีความหมายอันสัมพันธ์กับสาระสำคัญของเรื่อง
นั่นคือ “กามนิต” แปลตามศัพท์หมายถึง “นำไปแล้ว
โดยกาม” “กาม” ในที่นี้คือความรัก ความปรารถนา
กามนิตจึงเป็นตัวแทนของความรัก ในขณะที่ชื่อ “วาสิฏฐี”
หมายถึง ผู้สืบเชื้อสายจากฤๅษีวาสิฏฐี เป็นตัวแทนของ
ปัญญา เท่ากับว่า การใช้ชื่อกามนิตแสดงนัยสำคัญของ
เรื่องและผู้เขียนให้ความสำคัญของ “กาม” นั่นคือ กามนิต

ถูกชักนำสู่นิพพานได้ก็ด้วยความรักอันมั่นคงที่มีต่อ
วาสิฏฐีผู้เป็นตัวแทนของปัญญาและเป็นผู้ที่ช่วยเหลือ
เกื้อกูลกามนิตโดยปัญญาให้เข้าสู่นิพพานได้ในที่สุด
(สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา 2551 : 26 เชียงอรรถที่ 9)

สำหรับประเด็นการใช้สวรรค์สุชาวดีเป็นฉาก
สำคัญของเนื้อหาบทกวีภาคสวรรค์ อันเป็นเนื้อหาที่มี
ลักษณะเฉพาะตัวโดดเด่นอย่างยิ่งในบริบทของวรรณคดี
พุทธศาสนาของไทย เพราะเป็นวรรณคดีเรื่องแรกๆ ที่ใช้
สวรรค์สุชาวดีเป็นฉากสำคัญทำให้ผู้อ่านสวรรค์สุชาวดี
นี้อย่างแพร่หลายผ่านทางนวนิยายเรื่องกามนิต มากกว่า
จากตัวบทอื่นๆ ที่มีการแปลเป็นภาษาไทย

จึงเท่ากับว่า การใช้สวรรค์สุชาวดีนั้นริเริ่มโดย
กวีชาวเดนมาร์กเดินทางจากยุโรปมาสู่ประเทศสยาม
จากการที่กวีผู้นี้ได้ศึกษาเอกสารแปลในหัวข้อพุทธ
ศาสนาช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้นคริสต์ศตวรรษ
ที่ 20 และเขียน “กามนิต - ผู้จาริกแสวงบุญ” ในค.ศ.
1906 ก่อนที่จะมีแปลหนังสือสุชาวดี วุฒุมหายานสูตร
ปริวรรตแห่งสมเด็จพระพุทธโฆสิตาราชเจ้าจากภาษา
สันสกฤตเป็นร้อยแก้วเป็นภาษาไทยใน พ.ศ. 2463
(ค.ศ.1920) เสียอีก ผู้แปลหนังสือดังกล่าวคือ พระยา
ปริยัติธรรมราชา พิมพ์ที่โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี
จำนวน 300 เล่ม เพื่อเป็นบรรณาการแจกในงานทำบุญ
ฉลองอายุครบ 60 ปีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่น
วิจิตรวราชมุนี

การจาริกแสวงบุญในเรื่องกามนิตจึงเป็นการ
เดินทางของปัญญาและจินตนาการของปราชญ์ตะวันตก
ผู้เข้าใจ “ปัญญา” ของตะวันออกอย่างแท้จริง นำมา
สร้างสรรค์เป็นวรรณคดีอันประณีตเดินทางผ่านการ
รังสรรค์ต่อมาจากปราชญ์ทั้งตะวันตกและตะวันออก
ผสมผสานกลมกลืนกับวิริยะและศรัทธาใน “ปัญญา” และ
“จินตนาการ” ของเนื้อหาอันวิเศษ ปรากฏเป็นความ
สมบูรณ์งดงามที่ “เดินทาง” ผ่านพันกาลเวลา ภาษา และ
วัฒนธรรม (สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา 2551 : 27 เชียงอรรถ
ที่ 10) คาร์ล แกร์เลอร์ผู้สร้างสรรค์ผลงาน *กามนิต* จาก
ความสนใจส่วนตัว รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากกระแสความ
สนใจพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันออกช่วงต้นของ
สมัยใหม่คือ ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้นคริสต์ศตวรรษ
ที่ 20 การเดินทางสู่ประเทศสยามของกามนิตต้องผ่าน

ประเทศอังกฤษ ทำให้ชื่อเรื่องของนวนิยายคลาดเคลื่อนไปจากภาษาเยอรมันต้นฉบับ คำว่า (der) Roman ในภาษาเยอรมันแปลว่า นวนิยาย และ die Legende แปลว่า ตำนาน ทั้งสองคำปรากฏในชื่อเรื่องว่า *Der Pilger Kamanita-Ein Legendenroman* ดังนั้น คำว่า Roman จึงหมายถึง นวนิยาย ซึ่งไม่ตรงกับความหมายของ romance หรือเรื่องราวความรัก การผจญภัย หรือเรื่องราวของอัศวินตามความหมายของวรรณศิลป์ประเภท Romance ในขนบวรรณศิลป์ของอังกฤษ (von Wilpert 2001 : 703) ดังปรากฏในชื่อเรื่องภาษาอังกฤษโดย John E. Logie ที่เดียนัก ชื่อเรื่องในภาษา

อังกฤษได้ทำให้น้ำหนักของการตีความอยู่ที่ความรักมากกว่าการใช้คำกลางๆ เช่น ในภาษาเยอรมันว่า นวนิยายตำนาน

อย่างไรก็ดี นวนิยายเรื่อง “กามนิต-ผู้จาริกแสวงบุญ” แตกต่างจาก “สิทธารถะ” ของเฮสเซอร์ตรงที่ว่า ในประวัติชีวิตของสิทธารถะตัวเอกของเรื่อง ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ “เสื้อคลุม” ของพุทธหรือพราหมณ์ก็ตาม แฝงประวัติชีวิตของผู้ประพันธ์ไว้มากมาย ถึงกระนั้น ความเข้าใจผิดของเฮสเซอร์ในหลายประเด็นเกี่ยวกับคำสอนของพุทธศาสนาได้ก่อสานขึ้นเป็นผลงานวรรณศิลป์ที่น่าสนใจศึกษาเปี่ยมด้วยเสน่ห์อย่างยากที่จะปฏิเสธได้

บรรณานุกรม

เอกสารปฐมภูมิ

- เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2520). **กามนิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2549). **กามนิต-วาสิฏฐี ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- Hesse, Hermann. (1978). **Siddhartha**. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Gjellerup, Karl. (2007). **Der Pilger Kamanita - Ein Legendenroman** (นักเขียนรางวัลโนเบล). Cologne (Koeln): Anaconda Der Pilger Kamanita.
- Mann, Thomas. (1975). **Frühe Erzählungen, Band 1** (เรื่องเล่า ของโรมัส มัณห์, เล่ม 1). Frankfurt am Main: Fischer Verlag.

เอกสารและแหล่งข้อมูลทั่วไป

ภาษาไทย

- เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง. (2545). **กามนิต : กลวิธีการนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรสวรรค์ วัฒนางกูร, יעקב ที่เดอมันน์. (2532). **Einführung in die thailändische Kunst und Architektur - Lektüre für Reiseführer**. ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องร่วมกับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism)**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2551). การเดินทางของปัญญาและจินตนาการในกามนิต ของเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. **วารสารอักษรศาสตร์ (ฉบับพิเศษ : การเดินทางหลายมิติ หลากพรมแดน)** 31, 1 : 6-8.

ภาษาต่างประเทศ

- Author's Calender jonka tekijä on Petri Liukkonen on hsensoitu Creative Commons Nimeä – Epäkaupallinen Eimuutettuja teoksia 1.0 Suomi (Finland) lisenssilla**. [Online]. Retrieved May 10, 2011. from <http://www.kirjasto.sei-fi/gjelleser.htm>
- Ball, Hugo. (1977). **Hermann Hesse**. Frankfurt am Main: Suhrkamp. 1. Auflage.
- Furger, Andreas und Graf, Felix. (2002). **“Höllenreise durch mich selbst” Hermann Hesses Siddharta, Steppenwolf**. Regina Bucher: Verlag Neue Zürcher Zeitung.
- Gjellerup, Karl. (2005). In **Der Pilger Kamanita - Ein Legendenroman** (นักเขียนรางวัลโนเบล). Cologne (Köln): Anaconda Der Pilger Kamanita.
- von Glasenapp, Helmuth. (1966). **Der Buddhismus eine atheistische Religion**. München: Szczeny.
- Hesse, Hermann. (1930). Mein Glaube (บทความเรื่อง “ความเชื่อของข้าพเจ้า”). Cited in Volker Michels (2002), “Der ganze Osten atmet Religion” Siddharta und Hermann Hesses Beziehung zu Indien und China. In **“Höllenreise durch mich selbst” Hermann Hesses Siddharta, Steppenwolf**. Regina Bucher. von Andreas Furger und Felix Graf. Verlag Neue Zürcher Zeitung : 189.
- Hesse, Hermann and Glaube, Mein. (1930). (บทความเรื่อง “ความเชื่อของข้าพเจ้า”). In Volker Furger, Andreas und Graf, Felix. **“Höllenreise durch mich selbst” Hermann Hesses Siddharta, Steppenwolf**. Regina Bucher: Verlag Neue Zürcher Zeitung.

- Hsia, Adrian. (1981, 2002). **Hermann Hesse und China Darstellung, Materialien und interpretation, erweiterte Neuausgabe.** Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2. Auflage.
- Michels, Volker. (2002). "Der ganze Osten atmet Religion" Siddharta und Hermann Hesses Beziehung zu Indien und China. In **"Höllenreise durch mich selbst" Hermann Hesses Siddharta, Steppenwolf.** Regina Bucher: Von Andreas Furger und Felix Graf. Verlag Neue Zürcher Zeitung
- Mileck, Joseph. (1979). **Hermann Hesse Dichter, Sucher, Bekenner. Biographie.** München: C. Bertelsmann Verlag.
- Pfeifer, Martin. (1977). **Hermann Hesses weltweite Wirkung.** Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Pornsarn Watanangura. Heinrich Detering, editors. (2009). **On the Reception of Buddhism in German Philosophy and Literature – An Intercultural Dialogue.** Bangkok: Centre for European Studies at Chulalongkorn University.
- Schröter, Klaus. (2005). **Thomas Mann. RORORO monographie.** Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 3. Auflage.
- von Wilpert, Gero. (2001). **Sachwörterbuch der Literatur.** Stuttgart: Alfred Kröner, 8. verbesserte und erweiterte Auflage.
- Zeller, Bernhard. (1963). **Hermann Hesse in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. RORORO bild monographien.** Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1. Auflage.
- Zotz, Volker. (2000). **Auf den glückseligen Inseln. Buddha in der deutschen Kultur.** Berlin : 249 - 250.

